

BLENDOW

LEXNOVA

LEXNOVA NYHETER

Tvångsmedicinering brott mot Europakonventionen

Publicerad

14 AUG 2023

En man tvångsvårdades och medicinerades mot sin vilja med läkemedlet Xeplion. Åtgärden har stöd i lag och är proportionerlig, men den svenska lagstiftningen saknar tillräckliga garantier mot godtycke eftersom möjligheten till domstolsprövning saknas. Mannen tilldöms skadestånd om 30 000 kronor för brott mot Europakonventionen.

En man tvångsvårdades enligt lagen om rättspsykiatrisk vård och medicinerades med läkemedlet Xeplion mot sin vilja. Det var i tingsrätten ostridigt att detta skett vid i vart fall fem tillfällen under år 2020.

Av artikel 8 i EKMR och praxis från Europadomstolen (se exempelvis *X mot Finland*) framgår att medicinering av någon mot dennes vilja utgör ett ingrepp i dennes privatliv och särskilt rätten till fysisk integritet. Sådana ingrepp i rättigheten kan vara tillåtna om de sker i enlighet med lag, eftersträvar ett legitimt syfte samt är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle.

Mannen yrkade att Växjö tingsrätt skulle förplikta staten att till honom betala skadestånd med 300 000 kronor. Staten bestred yrkandet och anförde att tvångsmedicinering är en del av den beslutade tvångsvården eftersom medicinering är en del av vårdbegreppet och frågor om medicinering kan därför inte ses som isolerade från frågan om vård i sig. Tvångsvård utan möjlighet till tvångsmedicinering skulle inte vara ändamålsenligt. Prövningen av såväl vården som dess innehåll är omgärdade av tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. Staten framhåller att mannen hade möjlighet att på eget initiativ påkalla prövning av om vården ska fortsätta och i vilken form. Staten vidhåller mot denna bakgrund att den svenska ordningen inte strider mot artikel 8 i EKMR.

Tingsrätten finner att tvångsvården har haft stöd i lag (6 § lagen om rättspsykiatrisk vård som hänvisar till 17 § lagen om psykiatrisk tvångsvård). Tingsrätten anser också att lagen eftersträvar ett legitimt syfte och att dessa inskränkningar är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Annat är inte visat än att medicineringen av mannen varit nödvändig och proportionerlig. Frågan är dock om den svenska lagstiftningen ger individen tillräckligt skydd mot godtycklig inblandning i hans rättigheter enligt artikel

8. Tingsrätten prövar således vad Europadomstolen i *X mot Finland* benämnde som ”kvaliteten” på rättsregeln. Lagen måste innehålla lämpliga garantier mot godtycke.

Den svenska regleringen har stora likheter med den som Finland fälldes för av Europadomstolen. Beslut om tvångsmedicinering fattas i Sverige av chefsöverläkaren och någon form av omedelbar rättslig granskning av dessa beslut är inte möjlig. Besluten om tvångsmedicinering går inte direkt att överklaga till domstol, även om det finns möjlighet att begära prövning av huruvida den rättspsykiatriska vården ska upphöra. För att tvångsmedicinering ska upphöra måste patienten alltså överklaga vården som sådan, varför det som rätten prövar är behovet av fortsatt tvångsvård och inte medicineringen.

Tingsrätten anser inte att denna indirekta möjlighet att få tvångsmedicinering prövad är adekvat och uppfyller EKMR:s krav på ett effektivt rättsmedel. Inte heller någon av de möjligheter som stått till buds för mannen i form av att vända sig till tillsynsinstanser leder till att han kan få till stånd en omedelbar rättslig granskning av lagenligheten (inklusive proportionaliteten) av tvångsmedicineringen eller att få den avslutad.

Även vid en helhetsbedömning av den svenska lagstiftningen finner tingsrätten att denna inte uppfyller de krav som EKMR ställer på att tvångsadministrationen av läkemedel ska vara förenad med tillräckliga garantier mot godtycke. Mannens rättigheter enligt EKMR har således överträtts.

För att skadestånd enligt 3 kap. 4 § andra stycket skadeståndslagen ska komma i fråga måste skadeståndet vara nödvändigt för att gottgöra överträdelsen. Rätten till skadestånd är alltså subsidiär till andra medel för gottgörelse. Tingsrätten konstaterar dock att avhjälpande eller gottgörande på annat sätt än skadestånd inte är möjligt i detta fall.

När det gäller vissa kränkningar av EKMR så kan ett erkännande av att en rättighetsöverträdelse ägt rum anses utgöra fullgod gottgörelse. Det har i praxis fastslagits att om skäligt skadestånd inte uppgår till åtminstone 10 000 kronor så får den skadelidande som regel finna sig i att den enda gottgörelsen kommer bestå i att en domstol erkänner att överträdelsen förekommit (se exempelvis NJA 2012 s. 211 p 26 och NJA 2013 s.842 p 61).

Tingsrätten bedömer att kränkningen mannen utsatts för är av sådan art att ett skäligt skadestånd överstiger 10 000 kronor. I *X mot Finland* dömdes ideellt skadestånd om 10 000 euro ut. Det ska dock observeras att Finland även fälldes för överträdelse av artikel 5, vilken tingsrätten betraktar som en allvarligare överträdelse. Tingsrätten finner att ett skäligt skadeståndsbelopp för mannen motsvarar 30 000 kronor.

Vid bedömningen ovan beaktar tingsrätten att kränkningen i fråga utgörs av avsaknaden av överklagandemöjligheter. Överträdelsen är alltså av processuell natur. Som angivits ovan har tingsrätten kommit fram till att tvångsmedicineringen har haft lagstöd och uppfyllt kraven på att ha varit nödvändig och proportionerlig. Samtidigt beaktas att det varit fråga om ett flertal fall av tvångsmedicinering som inte kunnat överklagas samt att mannen, som varit tvångsintagen, befunnit sig i en särskilt utsatt situation.

Domen är överklagad av båda parter och Göta hovrätt har meddelat prövningstillstånd.

Viktoria Silfverplatz

Rättsområden: [Mänskliga rättigheter](#), [Skadeståndsrätt](#), [Europakonventionen](#), [Tvångsvård m.m.](#)

LEXNOVA NYHETER

Juridisk nyhetsbevakning och rättsdatabas

Blendow Lexnova är Sveriges mest omfattande juridiska nyhetstjänst. Vår bevakning innefattar rättsfall, lagstiftning och förarbeten inom samtliga rättsområden. Genom skräddarsydda bevakningsprofiler säkerställer du kontinuerlig uppdatering av rätt information och slipper nyhetsflöden som inte berör dig.

Läs mer på lexnova.se/nyheter